

”Matkrisen kan lösas”

Patrick Mulvany uppmanar världen att välja väg

Med en värld brydd över sin livsmedelsförsörjning var Världshungerdagen den 16 oktober mer aktuell än på länge. Men att bara fokusera på tillgången till mat är ett stort misstag, menar Patrick Mulvany, ordförande för den brittiska organisationen UK Food Group. Enligt honom står nu världen inför ett viktigt val: mellan lokal makt över vad vi äter och hur våra livsmedel kommer till eller en matproduktion som allt mer kontrolleras av privata intressen.

Det millenniemål som FN har satt upp om halverad hunger till 2015 tycks allt mer avlägset. FN:s livsmedelsorgan FAO uppskattar att de kraftigt höjda matpriserna har slungat ytterligare 75 miljoner människor till andra sidan hungerstrecket. Det senaste året har matkravaller utbrutit på många håll, från Haiti, Mexiko och Kamerun till Filippinerna, Indonesien och Bangladesh.

Enligt FN:s generalsekreterare Ban Ki Moon måste livsmedelsproduktionen i världen höjas med 50 procent till 2030 för att möta jordens växande befolkning och minskade skördar till följd av klimatförändringar.

I kölvattnet av de här diskussionerna seglar också idéerna om tekniska lösningar av matkrisen högre upp på dagordningen. Genmodifierade grödor, GMO:s, ökad marknadsliberalisering och ett intensifierat industrijordbruk skulle kunna föda oss i framtiden, menar institutioner som IMF, Världsbanken, FAO och WTO.

Patrick Mulvany är av en annan åsikt. Han har länge propagerat för det som kallas matsuveränitet. Begreppet föddes ur bonderörelsen Via Campesinas kamp i början av 1990-talet och handlar om att föra ner besluten om matproduktion på lokal nivå, tvärtom vad WTO säger och också i rak motsats till den rådande idén om matsäkerhet, som drivs på nyliberala grunder, menar Mulvany.

– Att människor ska ha tillgång till mat till ett överkomligt pris är en viktig idé, men den säger ingenting om varifrån maten kommer, hur den produceras, vem som tjänar på den och vem som beslutar om den. Så under matsäkerhetsflagg kan man dumpa genetiskt modifierat matbistånd på Afrika och tycka att man har gjort sitt jobb bra: hungriga afrikaner har fått något att äta. Medan många afrikanska länder själva säger att de inte vill ha GMO:s, utan i stället andra handelsregler, som tillåter dem att skydda sin egen marknad och producera mat åt sig själva.

FRÅGAN OM HUR vår mat produceras går in i många olika delar av samhället. Med tiden har begreppet matsäkerhet också utvidgats och kommit att innefatta frågor som konflikter om vatten och mark, migration och arbetsförhållanden för dem som producerar livsmedel, säger Patrick Mulvany.

– Man måste fundera över i vilken grad vårt sätt att framställa mat på uppmuntrar till migration genom att matproduktionen i Europa, USA och Kanada till stor del vilar på svartanställda migrantarbetare. Alla som

FOTO: MAX GREEN EKELIN

När matkrisen nu tas upp på FN:s möten är världens storföretag ivriga att föra fram ”sina” lösningar. Men de kan knappast råda bot på krisen, menar Patrick Mulvany.

”Att människor ska ha tillgång till mat till ett överkomligt pris är en viktig idé, men den säger ingenting om hur maten produceras, vem som tjänar på den och vem som beslutar om den.”

besökt växthusen i ”plastic alley” i södra Spanien vet att det handlar om modernt slaveri, där människor tvingas arbeta i upp till tolv timmar om dagen med bekämpningsmedel och i otroliga temperaturer.

I VÅRAS FICK matsuveränitetsrörelsen stöd från en tung röst. IAASTD, en forskarpanel tillsatt av FAO och Världsbanken – ett slags jordbrukets motsvarighet till FN:s klimatpanel – presenterade resultatet av tre års arbete. Deras slutsatser pekar på att jordbruket i framtiden måste klara av fler saker än att öka produktionen om det inte ska bidra till socialt sammanbrott och ekologisk kollaps. Rapporten stöder tesen att starkare lokala marknader är viktiga för att alla ska nås av en ökad matproduktion, att jordbruket måste bygga på ekologisk hållbarhet och att småbönders roll bör uppvärderas. Panelen ställer sig också frågande till

modern bioteknik, eftersom dagens kunskap ofta är ”anekdotisk och motsägelsefull, och osäkerheten kring möjliga fördelar och skador är oundviklig”.

Men trots att rapporten bygger på 900 forskare och jordbruksexperters arbete är många regeringar inte beredda att föra fram rapporten, säger Patrick Mulvany.

– Varför? Jo, eftersom de lösningar och tekniker som presenteras i den är sådant som inte går att privatisera. Man kan ännu inte ta patent på ekosystemsfunktioner eller ekologisk jordbruksproduktion. Det går helt enkelt inte ihop med den linje som Världsbanken, IMF, G8 och andra driver, som enbart innebär lösningar som kan ge vinster åt enskilda företag.

Faktum är att transnationella företag redan rustar sig för att ta plats på de marknader som ett förändrat klimat kan öppna. Enligt organisationen ETC Group har

över 500 patent på gener som är tåliga mot torka, hetta och salt hittills patenterats av storföretag som Monsanto och BASF.

Men i ljuset av klimatförändringarna är det viktigare än någonsin att ha ett mer varierat produktionssystem, säger Patrick Mulvany.

– Redan i dag har exempelvis Paraguay täckt en fjärdedel av sin odlingsareal med en enda variant av soja som är resistent mot ogräsbekämpningsmedel. Måste inte det vara den dumaste odlingsmetoden någonsin? Det behövs bara en enstaka liten ny smitta för att hela produktionen ska stjälpas.

I DEN ALLMÄNNA DEBATTEN framhålls ofta genförändrade grödor och teknik- och kemikalietungt jordbruk som det enda som kan lösa världens framtida livsmedelsbehov, eftersom det är så mycket mer produktivt än traditionellt jordbruk.

– Men det är inte sant! Ta ett enkelt exempel, som de jamaicanska köksträdgårdarna. Där finns det inte en fläck bar jord, det växer året runt och ett kvarts hektar kan producera enorma mängder mat, säger Patrick Mulvany och nämner en omfattande studie som gjorts av Jules Pretty, professor på Essex-universitetet. Den visar att ekologiskt jordbruk tvärtom kan ge större skördar än GMO:s, som också kostar bönder enorma summor eftersom nytt utsäde måste köpas varje år.

Även FAO har kommit fram till att ekologiskt jordbruk skulle kunna producera tillräckligt med mat för att föda dagens befolkning, med en långt mindre inverkan på miljön.

Patrick Mulvany talar upprört om hur företagsrepresentanter nu sitter med under FAO:s krismöten och propagerat för ”sina” lösningar.

– Det är skandalöst! I stället för att försöka sno åt sig mer offentliga medel borde de be om förlåtelse på sina bara knän, eftersom de har hjälpt till att försätta oss i den här situationen, säger han.

Den väg som världens beslutsfattare nu väljer att möta den aktuella matkrisen på har avgörande betydelse inför framtiden, menar Patrick Mulvany.

– Antingen kan vi satsa på ett jordbruk med storskalig satsning på enstaka genvarianter, hög insats av konstgödsel, jordbrukskemikalier och fossilt bränsle, vilket kommer att höja produktiviteten lite – men bara på kort sikt. Eller så kan vi välja en väg med större variation, som antagligen kräver mer arbetskraft men å andra sidan mindre bränsle, konstgödsel och kemikalier – och som dessutom ger långt större skördar.

SARA JESWANI

sara.jeswani@arbetaren.se

Fakta Svält och ökad vinst

■ 2007 hade världen 923 miljoner undernärda.

■ Samtidigt som matbristen ökar i delar av världen, växer de stora agroföretagens vinster. Under första kvartalet 2008 ökade till exempel den multinationella livsmedelsjätten Cargill sin vinst från varuhandel med 86 procent.